

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Особливості спілкування з особами з інтелектуальними та психічними порушеннями – учасниками судового процесу

Довідник для суддів
та працівників апарату суду

Довідник для суддів та працівників апарату суду «Особливості спілкування з особами з інтелектуальними та психічними порушеннями – учасниками судового процесу» розроблено експертами з метою покращення навичок спілкування суддів та працівників суду з особами з інтелектуальними та психічними порушеннями.

Програма USAID «Нове правосуддя» 2018 рік
ГПО «Права людини» 2018 рік

Довідник підготовлено експертами Правозахисної організації «Права людини» в рамках реалізації проекту «Розробка та апробація навчального курсу для суддів та працівників апарату суду щодо особливостей спілкування з особами з інтелектуальними та психічними порушеннями», який здійснюється за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя». Погляди авторів, викладені у цьому виданні, не обов'язково відображають погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду Сполучених Штатів Америки.

ВСТУП

Ефективне спілкування всіх учасників судового процесу є істотною умовою для ефективного та справедливого розгляду справи. Мова, що використовується в суді, часто складається з таких слів, які рідко зустрічаються поза його межами. Використання юридичної мови, що стосується конкретного предмету, культури або професії, може бути особливо проблематичним для осіб з інтелектуальними або психічними порушеннями. Станом на 1 січня 2017 р. 1 673 328 жителів України перебували на обліку у зв'язку з порушеннями психіки та поведінки. Так за 2016 рік до закладів з надання психіатричної допомоги було госпіталізовано близько 182 тис. осіб внаслідок загострення психічних порушень. На початок 2017 року в Україні понад 261 тис. осіб визнано особами з інвалідністю внаслідок інтелектуальних чи психічних порушень.¹

За даними Міністерства соціальної політики станом на 01.01.2018 року чисельність недієздатних повнолітніх осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена судом, склала 41533, з яких 94% мають інвалідність.²

За даними Міністерства охорони здоров'я у 2016 році було зареєстровано:

- 694 928 осіб з **розладами психіки через вживання алкоголю і наркотичних речовин**. Серед таких розладів: синдром залежності, амнестичний синдром, психотичний розлад та інші.

- 268 646 осіб з розладами, **пов'язаними з травмами мозку або церебральною дисфункцією**. До таких хвороб, зокрема, належать хвороба Альцгеймера, судинна деменція та інші.

- 227 392 осіб - група з **інтелектуальними порушеннями всіх ступенів**.

- 173 157 осіб - це **група шизофренії і шизоафективних розладів**.

- 126 221 особа - **невротичні, пов'язані зі стресом, і соматоформні розлади**. Це, наприклад, депресії, тривожні розлади, фобії, obsесивно-компульсивні розлади та інші.³

1 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80>

2 <https://www.msp.gov.ua/timeline/Socialni-zviti-.html>

3 <https://hromadske.ua/posts/u-moz-nazvaly-nairozpovsiudzhenishi-psykhichni-rozlady-ukraintsiv>

«Планом заходів з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях, наданих Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю, до першої доповіді України про виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю на період до 2020 року» передбачено навчання персоналу судів з питань спілкування з особами з інвалідністю, збільшення кількості працівників, підготовлених до спілкування з особами з інвалідністю, та кількості фахівців, залучених судами для забезпечення ефективної комунікації працівників суду з особами з інвалідністю⁴.

Стаття 13 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю передбачає, що "Держави-учасниці забезпечують особам з інвалідністю нарівні з іншими ефективний доступ до правосуддя, зокрема передбачаючи процесуальні та відповідні вікові корективи, які полегшують виконання ними своєї ефективної ролі прямих і опосередкованих учасників, у тому числі свідків, на всіх стадіях юридичного процесу...", зокрема «Щоб сприяти забезпеченню особам з інвалідністю ефективного доступу до правосуддя, держави-учасниці сприяють належному навчанню осіб, які працюють у сфері здійснення правосуддя».

Можливість розуміти, що відбувається в суді, та ефективно спілкуватися є основоположним для участі особи з психічними чи інтелектуальними порушеннями у провадженні судової справи. І навпаки, відсутність розуміння і неможливість брати ефективну участь може призвести до почуття фрустрації, гніву або пасивного прийняття - кожне з яких може перешкоджати ефективному та справедливому судочинству.

Цей довідник було підготовлено для працівників апарату суду та суддів з метою підвищити їх комунікаційні навички при спілкуванні з особами з психічними та інтелектуальними порушеннями в процесі виконання ними своїх професійних обов'язків.

⁴ <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2016-%D1%80>

СПІЛКУВАННЯ З ОСОБАМИ З ПСИХІЧНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Психічне порушення - це порушення мислення людини, її здатності контролювати свої емоції та поведінку. Такий стан також впливає на здатність особи підтримувати стосунки з іншими людьми та справлятися з життєвими труднощами.

Базові правила етикету спілкування

1. Термін «психічні захворювання» демонструє медичний підхід, тому в спілкуванні надайте перевагу визначенню «психічні порушення» відповідно до статті 1 Конвенції про права осіб з інвалідністю.
2. Якщо Вам необхідно обговорити інвалідність особи, надайте перевагу терміну особа з інвалідністю внаслідок психічних порушень, проте не вважайте, що всі особи з психічними порушеннями мають інвалідність.
3. Психічні порушення це не те ж саме, що інтелектуальні порушення. Особи з психічними порушеннями не мають інтелектуальних порушень; проте деякі особи з інтелектуальними порушеннями також мають супутні психічні порушення.
4. При спілкуванні з людиною з психічними порушеннями ставтесь до неї як до конкретної особистості. Не переносьте на неї свій минулий досвід спілкування, який Ви мали з особами з психічними порушеннями.
5. Особи з психічними порушеннями не більше за інших схильні до насильства та агресії. Широкий діапазон варіантів поведінки, які пов'язують з психічними порушеннями, охоплює варіанти від пасивності до руйнівної поведінки. Коли хвороба перебуває в активній фазі, особа не обов'язково має нахил до завдання шкоди собі або іншим.
6. Особи з психічними порушеннями знають, що для них найкраще, а що погано, та переважно не мають проблеми з оцінкою ситуації та прийняттям зважених рішень. Переважна більшість осіб з психічними порушеннями є дієздатними.
7. Особи з психічними порушеннями не завжди приймають або повинні приймати лікарські препарати. Вони спроможні самотійно подолати стрес та хвилювання.

ПАМ'ЯТАЙТЕ

Спілкуючись з особою з психічним порушеннями, –
необхідно бачити людину, а не її порушення.

Чого варто уникати при спілкуванні з особами з психічними порушеннями:

- Не починайте розмову, очікуючи конфлікту. Починаючи розмову з оборонної позиції, ймовірно, буде складно налагодити спілкування.
- У присутності людини з психічними порушеннями бажано уникати розмов з іншими людьми, сміятися, якщо вона не чує, про що йде мова, оскільки часто такі люди переконані в тому, що інші люди глузують з них.
- Уникайте ... Не говоріть різко з людиною, що має психічні порушення, навіть якщо у вас є для цього підстави, постійно контролюйте власний емоційний стан.
- Не зривайтеся на емоції, ні в якому разі жодних образ.
- Не чекайте, що інша людина "просто зрозуміє", якщо Ви не в змозі пояснити.
- Уникайте за можливості при людині говорити про її психічний діагноз.
- Не підвищуйте свій голос, не намагайся залякати або "дисциплінувати" людину.
- Не використовуйте сарказм і уникайте гумору у складних ситуаціях.
- Уникайте зверхнього або поблажливого тону.

Загальні правила спілкування:

- Намагайтеся бути послідовними та передбачуваними, поведіться тактовно й обережно, зберігаючи при цьому максимальний спокій.
- Слова, інтонації, пози, жестикуляції повинні відповідати один одному за змістом і взаємно підтримуватися. Говоріть так, щоб фразу не можна було інтерпретувати двояко.
- Зберігайте максимально можливу емоційну і фізичну дистанцію, уникайте дотиків.
- Відокремлюйте хворобу від людини.
- Не забувайте, що людина має психічні порушення і часом не може Вас зрозуміти.
- Зберігайте позитивний настрій навіть при невдачах. Акцентуйте увагу на позитиві.
- Допмагайте зберігати гідність людині. Не ставте на ній клеймо і не вимагайте від неї більше, ніж вона може.
- Мінімізуйте відволікаючі фактори.
- Спрощуйте. Одна тема за один раз.
- Визнавайте, що говорить інша людина, що вона відчуває, навіть якщо Ви не згодні.
- Ставте уточнюючі запитання. Перепитайте: "Якщо я розумію тебе правильно..... ? ", "Це те, що ти маєш на увазі....?".
- Будьте терплячі, очікуючи відповідей на ваші запитання, намагайтеся не форсувати темп розмови.
- Шукайте точки дотику. Звертай увагу на очевидні факти; речі, які Ви обоє бачили або чули.

УВАГА!

Спілкуючись з особою з галюцинаторно-маячними симптомами, не потрібно підтримувати та розділяти її переконаність. Але в той же час не потрібно сперечатися і заперечувати існування дивних речей, які вона чує, бачить або висловлює. Прагнення переконати у зворотному може спровокувати негативну емоційну реакцію. Краще сказати, що Ви не бачите і не чуєте тих речей, про які вона говорить, але Ви розумієте уявну їх реалістичність. Таким чином, по-перше, Ви проявляєте чесність в розмові з людиною, а по-друге, ясно даєте зрозуміти, що його галюцинації - всього лише симптом хвороби.

Симптоми порушення психіки, на які можна звернути увагу та припустити, що особа, можливо, може мати порушення психіки.

Така особа швидше за все:

- Уникає контакту очей або навпаки може дивитись довго в очі.
- Проявляє брак енергії та виглядає дуже повільною, майже "вимкненою".
- Має проблеми з концентрацією під час роботи або спілкування.
- Буває дуже неспокійною, невгамовною, дихає важко і сильно пітніє.
- Буває дуже емоційною, плаче або сміється без причини.
- Дуже негативно говорить про себе.
- Їй важко швидко відповісти на запитання або надати коротку відповідь так /ні.
- Говорить дуже швидко і вступає в розмову, коли їй не було поставлено питання.
- Те, що говорить, не має сенсу, мовлення сплутане та невпорядковане.

- Озирається навколо кімнати, виглядає так, наче не слухає.
- Забуває про те, що було їй щойно сказане чи про що вона сама говорила.
- Розмовляє сама з собою або здається неуважною, відволікається на щось інше.
- Має слухові або зорові галюцинації - з боку це виглядає як бесіда з собою, відповіді на питання невидимого співрозмовника.
- Має плутану мову, складну для сприйняття, що містить абсурдні або маячні фрази.
- З'являється до суду невідповідно одягнутою або в неохайному вигляді.

СПІЛКУВАННЯ З ОСОБАМИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

Інтелектуальне порушення - це порушення пізнавальної діяльності та адаптивної поведінки, що охоплює багато щоденних соціальних та практичних навичок. Це означає, що особа має рівень розумового розвитку нижче середнього.

Характеристика інтелектуальних порушень

Всесвітньою організацією здоров'я градація інтелектуальних порушень розділена на чотири категорії.

IQ	Характеристика
50-69	У зрілому віці розумовий розвиток відповідає розвитку у віці 9-12 років. Вірогідні деякі труднощі навчання в школі. Багато дорослих будуть у змозі працювати, підтримувати нормальні соціальні відносини.
35-49	У зрілому віці розумовий розвиток відповідає розвитку у віці 6-9 років. Ймовірно помітне відставання у розвитку з дитинства, але більшість може навчатися і досягти певного ступеня незалежності в самообслуговуванні, набувати адекватні комунікаційні та навчальні навички. Дорослі потребуватимуть різного виду підтримки в побуті та на роботі.
20-34	У зрілому віці розумовий розвиток відповідає розвитку у віці 3-6 років. Імовірна необхідність постійної підтримки.
< 20	У зрілому віці розумовий розвиток нижче розвитку в трирічному віці. Результатом є важке обмеження самообслуговування, комунікабельності та рухливості.

Базові правила етикету спілкування

1. Уникайте терміну "розумова відсталість" – має стигматизуючий потенціал. Доцільно вживати «інтелектуальні порушення», відповідно до статті 1 Конвенції про права осіб з інвалідністю.
2. Особи з інтелектуальними порушеннями з легким ступенем складають близько 90% від усіх осіб з інтелектуальними порушеннями, при правильній допомозі можуть розвиватися, вчитися, працювати та жити у громаді з мінімальною допомогою.
3. Якщо Вам необхідно обговорити інвалідність особи, надайте перевагу терміну особа з інвалідністю внаслідок інтелектуальних порушень. Проте пам'ятайте, що не всі особи з інтелектуальними порушеннями мають інвалідність.
4. Особи з інтелектуальними порушеннями не є «*довічними дітьми*». Звертайтеся до особи прямо та використовуйте відповідний до їх віку тон голосу, говоріть до дорослого як до іншого дорослого, а не як до дитини, та не підвищуйте свій голос (якщо особа не має порушень слуху).
5. Не говоріть зверхньо до особи з інтелектуальними порушеннями. Поводьтеся з особою з інтелектуальними порушеннями, як і з будь-якою іншою людиною. Вступаючи в розмову з особою з інтелектуальними порушеннями, виносьте ті ж самі теми, які б Ви зачіпали в розмові з іншими.
6. Люди з інтелектуальними порушеннями дуже різні за своїми вміннями та інтересами. Не робіть припущення, що особі з інтелектуальними порушеннями бракує навичок навчання, таких, як читання, письмо та здатності до математичних розрахунків. Водночас порушення, які особа має, можуть значно впливати на ці сфери.
7. Низький рівень навичок навчання не означає, що особи з інтелектуальними порушеннями не мають цінних ідей та думок. Надайте можливості для таких осіб зробити свій вклад вербально та сприймайте те, що вони скажуть, серйозно.
8. Не відволікайтесь на персонал або опікуна, коли особа з інтелектуальними порушеннями супроводжується іншою людиною, не спрямовуйте свої питання та коментарі до них. Говоріть прямо до особи з інтелектуальними порушеннями. Також не дозволяйте нікому розмовляти за особу з інтелектуальними порушеннями.

9. Які б не були здатності розуміти та виражати себе, людина з інтелектуальними порушеннями має право на таку ж саму повагу, як і будь-які інші люди.

Як поводитися, якщо Ви не розумієте особу з інтелектуальними порушеннями?

- Якщо Ви не розумієте людину з інтелектуальними порушеннями, не прикидайтесь, начебто Ви розумієте, що вона сказала, просто киваючи головою.
- Краще за все попросити людину повторити сказане або розглянути альтернативні форми спілкування (допоміжні технології, картинки, графіку, знаки, жести тощо).
- Якщо Ви все ж таки не можете зрозуміти, проявіть повагу до людини та визнайте важливість її повідомлення і перепросіть за те, що не можете зрозуміти.
- У такій ситуації запитайте дозволу, чи можете Ви попросити члена сім'ї, опікуна або спеціаліста (психіатра, психолога, спеціального педагога) допомогти Вам зрозуміти її.

ПАМ'ЯТАЙТЕ

Ніколи не прикидайтесь, що Ви зрозуміли людину з інтелектуальними порушеннями!

Така поведінка знецінює спілкування та є проявом крайньої неповаги до цієї людини!

Особи з інтелектуальними порушеннями, ймовірно, можуть мати труднощі:

- З розумінням складної мови. Обмежене розуміння матеріалу та знижені навички спілкування ускладнюють розуміння питань та надання на них відповідей.
- З вираженням своїх переживань, думок або почуттів.
- З висловленням думок у зв'язку з супутніми фізичними та\або сенсорними порушеннями.

- Зі згадуванням та обробкою інформації.
- У читанні та письмі.
- З заповненням форм.
- З визначенням часу.
- З дотриманням інструкцій.
- З концентрацією уваги протягом тривалого періоду часу.
- З усвідомленням соціальних норм, таких як читання мови тіла та робити щось по черзі.

Особи з інтелектуальними порушеннями можуть:

- Бути поступливими та легко піддаватися впливу. Перебуваючи під тиском, можуть намагатися задобрити людей. Наприклад, якщо поставити їм одне і те саме питання двічі, вони, можливо, змінять свою відповідь, гадаючи, що перша надана відповідь є неправильною.
- Уникати контакту очей або, навпаки, дивитись настільки довго в очі, що це може змусити інших почувати себе незручно.
- З розумінням наслідків своїх дій або емоційного впливу на інших.
- Сприймати все, що кажуть, занадто буквально.
- Сприймати нові ситуації, такі як виступ у суді, особливо стресовими.

ПАМ'ЯТАЙТЕ

Кожна особа з інтелектуальними порушеннями має індивідуальний рівень навичок використання мови та притаманні лише їй моделі спілкування в залежності від її здібностей, досвіду і ситуації.

Такі особи спілкуються по-різному, залежно від того, де вони знаходяться, з ким і як вони почуваються на той момент.

Загальні правила усного спілкування:

- Розмовляйте з особою з інтелектуальними порушеннями в тому місці, де вона почувається комфортно, наприклад, в знайомому їй і бажано спокійному приміщенні.
- Вимкніть візуальні чи слухові сигнали в приміщенні, проводьте спілкування у такому місці, де ніхто не заходить і не виходить.
- Скоротіть кількість інших учасників розмови, котрі можуть втручатися і повідомляти свою думку. Допускаючи інших до участі у розмові, слідуйте за реакціями особи з інтелектуальними порушеннями, яку опитуєте.
- Звертайтеся до особи з інтелектуальними порушеннями за її ім'ям та переконайтесь, що її увага спрямована на вас перед тим, як Ви почали розмовляти з нею.
- Поясніть простою мовою та короткими реченнями, що буде відбуватися на кожному етапі судового засідання/процесу. Уникайте довгих, складних речень. Як загальне правило, викладайте в одному реченні тільки одну думку.
- Дайте людині з інтелектуальними порушеннями додатковий час для відповіді. Зробіть паузу і почекайте на відповідь. Це може зайняти до 15-20 секунд. Якщо людина не відповідає, спробуйте сформулювати запитання іншим чином, використовуйте жести, предмети або картинки, щоб додати візуальну опору до своїх слів.
- Можливо, Вам доведеться повторити кілька разів для того, щоб особа з інтелектуальними порушеннями змогла зрозуміти суть всієї інформації. "Пройдіть через" кроки та етапи процесу.
- Попросіть особу з інтелектуальними порушеннями показати Вам, як вона каже «Так» чи «Ні» (якщо це не ясно через мовленнєві порушення) – а потім ставте їй питання «Так/Ні» для того, щоб з'ясувати, що вона каже.
- Не питайте, «Ви розумієте?» Відповідь «Так» або кивок головою не обов'язково означає, що особа розуміє. Особи з інтелектуальними порушеннями схильні погоджуватися або відповідати «Так» на запитання або твердження, якщо:

- вони не знають відповіді;
- запитання занадто довге;
- вони думають, що Ви хочете почути ствердну відповідь.

Натомість попросіть особу сказати Вам, що вона зрозуміла.

- Якщо пропонуєте вибрати одну відповідь із декількох варіантів, використовуйте зображення, аби допомогти людині з інтелектуальними порушеннями пам'ятати варіанти, й обмежуйте їх двома-трьома.
- Уникайте використання сленгу або складної юридичної термінології. Якщо таких слів не можна уникнути, пояснюйте, що вони означають та перевірте, чи це зрозуміло особі. Не використовуйте абстрактних понять, які важко візуалізувати.
- Запитайте, чи потребує особа з інтелектуальними порушеннями допомоги у спілкуванні (електронні пристрої, книги, записник), що допомогло б Вам її зрозуміти – якщо так, запитайте, чи могли Ви використовувати їх разом задля кращого розуміння.
- Якщо особа використовує комунікаційний пристрій, переконайтесь, що вона має до нього доступ.
- Надавайте допомогу з читанням та розумінням документів в суді. Змога читати документ не обов'язково передбачає розуміння його змісту. Можливо, людина з інтелектуальними порушеннями потребуватиме пояснення.
- Будьте обережні, коли використовуєте займенники «Я», «Йому» чи «Він» тощо, замість того, щоб назвати конкретну людину або річ. Перевіряйте, чи зрозуміло, замість назви кого чи чого вживаються займенники. Якщо це не ясно, краще використовуйте імена.
- Концепти минулого і майбутнього, а також згадування дат може ускладнювати сприйняття, відтак, використовуйте як маркери події в житті людини. Ви можете спробувати використати календар, щоденник, зображення часової лінії або інші візуальні опори, які зображають плин часу.

- Питання, які починаються зі слів «Хто», «Що» і «Де», для людини з інтелектуальними порушеннями легші, аніж запитання, які починаються словами «Коли», «Чому» і «Як».
- Будьте спостережливими та намагайтеся повторити запитання у декілька способів, аби переконатися, що вас зрозуміли та що Ви розумієте людину з інтелектуальними порушеннями.
- Намагайтеся говорити у той же спосіб, що й людина з інтелектуальними порушеннями. Якщо він/вона говорить короткими реченнями, намагайтеся говорити так само. Постарайтеся зробити так, щоб людина з інтелектуальними порушеннями говорила стільки ж, як і Ви.
- Чітко скажіть людині з інтелектуальними порушеннями, що почуту інформацію Ви не повідомите доглядальникові або працівникам, які надають соціальні послуги, або іншій людині, про яку Ви запитуєте.

ПАМ'ЯТАЙТЕ

У спілкуванні беруть участь двоє, і це справа Вашої відповідальності – зробити все можливе для того, щоб вас зрозуміли та почули, а також зрозуміти співрозмовника правильно.

«СПРОЩЕНА МОВА»

Стандарти викладу письмової інформації, яку легко зрозуміти людям з інтелектуальними порушеннями, називають інформацією, написаною «спрощеною мовою» (англ. – «Easy Read», рос. «Ясный язык»).

Чому потрібні ці стандарти?

Особам з інтелектуальними порушеннями може бути складніше розуміти деякі речі та вчити щось нове. Тому для них важливо отримувати інформацію, яка була б чіткою та легкою для розуміння.

Доступно викласти інформацію - означає зробити інформацію простою для читання та розуміння.

Загальні стандарти інформації, яку легко зрозуміти

- Завжди шукайте якомога більше інформації про людей, які будуть використовувати вашу інформацію.
- Оберіть найкращий формат для вашої інформації.
- Завжди використовуйте мову, яка найкраще підходить для тих людей, кому призначена інформація.
- Пам'ятайте, що люди, які будуть використовувати вашу інформацію, можуть не знати багато про цю тему. Переконайтеся, що Ви чітко пояснюєте зміст, роз'ясніть значення усіх складних слів з цієї теми.

Слова

- Використовуйте слова, які зрозуміти легко і які люди добре знають.
- Не вживайте складних слів.
- Якщо Вам треба застосувати складне слово, переконайтеся, що Ви чітко пояснили його значення.

- Використовуйте приклади та пояснення. Намагайтеся давати приклади з повсякденного життя людей.
- Використовуйте одні й ті ж слова для опису одного явища впродовж всього документу.
- Не вживайте складних думок, як-от, у вигляді метафори.
- Якщо можливо, вживайте теперішній час, а не минулий.
- Не використовуйте ініціали. Пишіть слова повністю. Якщо Вам треба вжити ініціали, поясніть їх. Наприклад, якщо Ви пишете «ЕС», поясніть, що це означає «Європейський Союз».
- Якщо це можливо, пишіть дати повністю. Наприклад: 17 жовтня 2018. Не пишіть: 17/10/2018 чи 17-го жовтня.
- Будьте обережні з цифрами. Пишіть числа цифрами, а не словами. Ніколи не використовуйте римські цифри: III, V, XII чи XVI.
- Проценти (63%) та великі числа (1,758,625) важко зрозуміти. Намагайтеся не використовувати проценти та великі числа. Замість цього вживайте слова «мало» або «багато» для пояснень.
- Уникайте вживання складних символів на зразок: \, &, <, § чи #.
- Уникайте вживання скорочень на зразок: «напр.» чи «та інш.».

Речення

- Завжди складайте короткі речення. Дотримуйтеся простої пунктуації.
- Звертайтеся до людей прямо. Для цього вживайте слова «Ви», «Ти».
- Вживайте по можливості позитивні речення, а не негативні. Наприклад, скажіть: «Ти повинен залишитися до кінця зустрічі», а не «Ти не повинен іти, доки не закінчиться зустріч».
- Використовуйте активні дієслова, а не пасивні по можливості. Наприклад: «Лікар надішле тобі листа», а не «Тобі буде надіслано листа».

- Не переносьте 1 слово на 2 рядки. Це означає ніколи не використовуйте знак перенесення (-), щоб розірвати слово на два рядки.
- Ставте крапку перед тим, як почати писати нову думку, замість поставити кому або слово «та».

Написання тексту

- Використовуйте чіткі заголовки, які легко зрозуміти. Із заголовків має бути зрозуміло, про що наступний текст.
- Не давайте людям більше інформації, ніж це потрібно для розуміння.
- Подайте важливу інформацію на початку документа або виділіть важливу інформацію жирним шрифтом.
- Намагайтеся не використовувати багато підпунктів, підзаголовків та списків.
- Якщо використовуєте графіки чи таблиці, робіть їх простими та чітко їх пояснюйте.

Як повинен виглядати Ваш текст

- Вирівнюйте текст з лівого боку сторінки.
- Не пишіть занадто багато тексту на сторінці.
- Не пишіть інформацію в колонках.
- Лишайте проміжки між абзацами.
- Намагайтеся уникати вузьких полів. Залишайте поля достатньо великими, щоб ваша сторінка не виглядала переповненою.

Як розмістити Вашу інформацію

- Завжди розміщуйте інформацію в такому порядку, щоб її можна було легко зрозуміти та прослідкувати.

- Згрупуйте разом інформацію з однієї теми.
- Доречно повторити важливу інформацію. Прийнятним буде пояснення важких слів.

Дизайн і формат

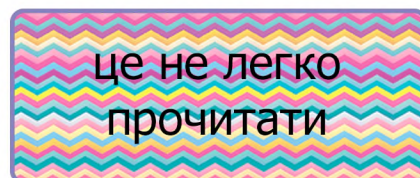
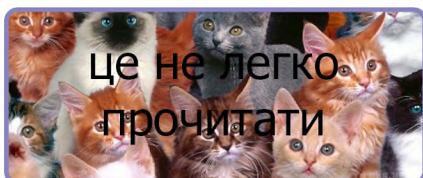
- Використовуйте формат, який легко читати, відстежувати та копіювати. Наприклад, А4 або А5.
- Подумайте про розмір вашого документа. Документ зі 100 сторінок – занадто довгий. Люди можуть відчувати, що у них не вийде прочитати. Тоді краще написати три брошури меншого розміру.

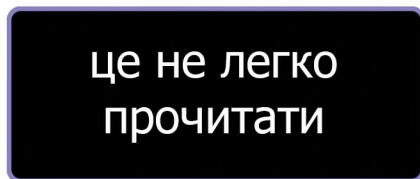
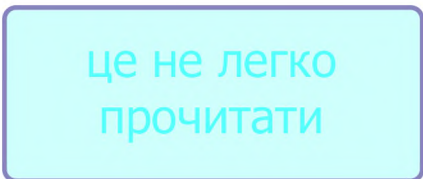
Ніколи не використовуйте дизайн чи макет, що зроблять документ важким для читання та розуміння. Найголовніше, щоб документ був легким для розуміння для людей з інтелектуальними порушеннями.

Ніколи не використовуйте такий фон для тексту, що ускладнить його читання.

Наприклад, ніколи не ставте картинку чи орнамент як фон тексту.

Будьте уважні, коли використовуєте темний фон. Коли Ви так робите, переконайтеся, що фон достатньо темний для того, щоб слова на ньому добре читалися.

Шрифти

Завжди використовуйте шрифти, які можна легко і чітко прочитати.

Шрифти Calibri чи Tahoma чітко і легко читаються.

Шрифт «Cambria», «Times New Roman» прочитати нелегко.

Л

Шрифт із зарубками

Л

Шрифт без зарубок

- Ніколи не використовуйте шрифти із зарубками. Ці зарубки важко прочитати, тому що форма літер стає нечіткою.
- Ніколи не використовуйте друк, якщо кольори надто світлі і сам друк нечіткий.

Це шрифт Calibri 16 світлий. Його читати нелегко, бо друк надто світлий.

- Ніколи не використовуйте курсив.

Цей текст надрукований курсивом, його важко прочитати.

- Ніколи не використовуйте спеціальний дизайн.

Цей текст написаний
контуром. Його не
легко прочитати.

Цей текст написаний
з тінню. Його не
легко прочитати.

- Завжди використовуйте великий розмір шрифтів.
- Доцільно використовувати шрифт не менший, ніж Arial 14.
- НЕ ПИШІТЬ ВСІ СЛОВА ВЕЛИКИМИ ЛІТЕРАМИ.
- Маленькі літери легше прочитати.
- Підкреслення можуть зробити текст важким для прочитання для деяких людей з інтелектуальними порушеннями. Використовуйте підкреслення обережно.
- Використовуйте лише один стиль написання **у своєму** тексті.

ЦЕ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СИМВОЛ СПРОЩЕНОЇ МОВИ

Список використаних джерел

1. Горбачев А.И. «Основы психиатрии», Минск: 2014. – 73с
2. «Інформація для всіх: Європейські стандарти викладу інформації, яку легко читати та розуміти». Методичний посібник. Київ: 2014. – 40 с.
3. Левенець І. В. «Судова психіатрія». Навчальний посібник. Тернопіль: 2005. – 328 с.
4. Пахомова Н.Г. «Спеціальна педагогіка з історією» Полтава: 2012-280 с.
5. «Концепція розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року», Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80>
6. «Соціальний захист населення України» Статистичний збірник [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2018/zb/07/zb_szn_2017.pdf
7. «Соціальний звіт за 2017 рік», Офіційний веб-портал Міністерства соціальної політики України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Socialni-zviti-.html>
8. «План заходів з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях, наданих Комітетом ООН з прав осіб з інвалідністю, до першої доповіді України про виконання Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю на період до 2020 року», Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2016-%D1%80>
9. «A guide to communicating with a person with intellectual disability», [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://picturemyfuture.com/wp-content/uploads/2013/05/Guide-to-Talking-to-someone-with-intellectual-disability-V3-23-May-2013.pdf>
10. «Communication with persons with mental disabilities», [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.jnvc.lt/en/component/k2/item/191>
11. «Communicating with people with mental illness: The public's guide». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/threat-management/201010/communicating-people-mental-illness-the-publics-guide>
12. Mental disorders, Офіційний веб-портал Всесвітньої організації здоров'я [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/mental-disorders>
13. «Mental health, autism and learning disabilities in the criminal courts», [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.mhldcc.org.uk/media/1274/PRT-resource-2017.pdf>

ПРАВОЗАХИСНА ОРГАНІЗАЦІЯ «ПРАВА ЛЮДИНИ» заснована у листопаді 2011 року. Ми спеціалізуємося на захисті прав і свобод людей з інвалідністю.

Контактні дані:

Адреса: 01133, м. Київ, вул. Мечникова, буд. 4/1, офіс 19-А

Телефон: (044) 361-39-35

E-mail: info@prava-lyudyny.org

Сайт: <http://prava-lyudyny.org/>

Facebook: <https://www.facebook.com/PravaLudini>

